

การศึกษารูปแบบภาษานิยม ในบทสนทนาภาษาไทย

A Study of Preference Patterns in Thai Conversation

วิสนิ เครือวนิชกรกุล*

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “การศึกษารูปแบบภาษานิยมในบทสนทนาภาษาไทย” นี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในบทสนทนาภาษาไทยโดยเก็บข้อมูลจากบทสนทนาที่เกิดขึ้นจริงจำนวน 20 บทสนทนา จากนั้นนำข้อมูลมาแบ่งตามประเภทของคู่วัจนกรรมได้เป็น 9 ประเภท คือ คู่วัจนกรรมการทักทาย การขอร้อง การเสนอ การถาม การประเมิน การชม การคำหนิ การเชิญชวน และการกล่าวลา จำนวนทั้งสิ้น 864 คู่วัจนกรรม ต่อมาศึกษารูปแบบในการตอบสนองที่ปรากฏในผลัดที่สองของคู่วัจนกรรม เพื่อแยกตามประเภทของรูปแบบการตอบสนองและพิจารณาว่ารูปแบบใดเป็นรูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยม จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาเปรียบเทียบกับแนวคิดเรื่องรูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในบทสนทนาภาษาอังกฤษที่ Sacks (1974), Psathas (1995) และ Levinson (1986) ได้เสนอไว้ และพิจารณาว่าค่านิยมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมีผลต่อการยอมรับรูปแบบภาษาที่ผู้ร่วมสนทนาใช้ตอบสนองกันหรือไม่

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในคู่วัจนกรรมการทักทายและการกล่าวลาในบทสนทนาภาษาไทย จะเป็นไปตามแนวคิดที่ Sacks และคนอื่นๆเสนอไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะคำทักทายและคำกล่าวลาเป็นภาษาสากลซึ่งสามารถพบได้ในทุกชาติทุกภาษา เพื่อให้เริ่มต้นและสานสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยอาจมีการใช้ทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทางประกอบการทักทายและกล่าวลา ในขณะที่รูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในคู่วัจนกรรมการขอร้อง, การถาม, การประเมิน, การคำหนิ และการเชิญชวนในบทสนทนาภาษาไทย จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวคิดที่ Sacks และคนอื่นๆเสนอไว้ในบทสนทนาภาษาอังกฤษ แต่กลวิธีที่คนไทยใช้ในการตอบสนองจะมีความแตกต่างไป โดยคนไทยนิยมที่จะพูดอ้อมค้อมมากกว่า ส่วนรูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในคู่วัจนกรรมการเสนอและการชมในบทสนทนาภาษาไทย จะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากแนวคิดที่ Sacks และคนอื่นๆเสนอไว้ในบทสนทนาภาษาอังกฤษ เนื่องจากค่านิยมและวัฒนธรรมของคนไทย โดยเฉพาะในเรื่องความเกรงใจ ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการตอบสนอง ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ค่านิยมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันส่งผลต่อการเลือกใช้รูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมแตกต่างกันไป

*มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดอนเมือง สถาบันวิจัยภาษาวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

ABSTRACT

The purpose of this article was to study preferred and dispreferred acts in Thai conversation, collected from natural conversation. There were 20 conversations studied, divided into nine adjacency pairs: greeting-greeting, offer-accept/decline, request-accept/refuse, question-answer/non-answer, assessment-agree/disagree, compliment-admit/deny, invitation-accept/refuse, blame-deny/admit and goodbye-goodbye. There were 864 adjacent pairs taken from the conversations. The second pair parts were divided into two types: preferred and dispreferred acts. The researcher compared the preferred and dispreferred acts in Thai with those in English as studied by Sacks (1974), Psathas (1995) and Levinson (1986).

The result showed that firstly, greeting-greeting and goodbye-goodbye followed the pattern identified by Sacks, Psathas and Levinson. This may be because the utterance of greeting and leaving-taking is a universal utterance which people use to begin and maintain their relationship. Moreover, these utterances may be combined with the gestures of greeting and leave-taking. Secondly, request-accept/refuse, question-answer/non-answer, assessment-agree/disagree, invitation-accept/refuse, blame-deny/admit are somewhat similar to the pattern in the studies of Sacks, Psathas and Levinson, but in Thai the strategies for denying and disagreement differ from the ones in English. Usually, Thai people prefer to use indirect speech acts or silence because they do not want to make the other lose face or hurt the other's feelings. Thirdly, offer-accept/decline and compliment-admit/deny are used in a different pattern from the studies of Sacks, Psathas and Levinson. The difference is due to the fact that there are differences in culture. The study also indicates that value and culture affect the participants' choice of using preferred and dispreferred acts.

1 ความนำ

การศึกษาเรื่องระบบภาษานิยม (Preference Organization) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบภาษาพูดที่ถูกกำหนดโดยสังคม ซึ่งรูปแบบภาษานิยมนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม และวัฒนธรรมของคนในสังคมนั้น ทั้งนี้รูปแบบภาษานิยมที่คนในสังคมเลือกใช้ในการตอบสนองต่อถ้อยคำพูดในบทสนทนาจะแตกต่างกัน จะเป็นไปในลักษณะเดียวกันจนดูเหมือนธรรมเนียมปฏิบัติของคนในสังคม

ยูล (Yule, 1996: 79-133) กล่าวว่า ภาษานิยม (Preferred Acts) ถูกใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงรูปแบบภาษาที่ถูกกำหนดโดยสังคม และไม่ได้เป็นการอ้างถึงความต้องการทางด้านอารมณ์หรือความรู้สึกของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ โครงสร้างภาษานิยม (Preference Structure) ที่พบในลำดับของการตอบสนองต่อคู่วัจนกรรมที่มีความสอดคล้องกันในบทสนทนา สามารถแบ่งได้เป็นสองรูปแบบคือ

- 1) รูปแบบภาษานิยม (Preferred Acts) คือ รูปแบบภาษาที่มีการคาดหวังไว้ว่าจะได้รับการตอบสนองกลับมา
- 2) รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม (Dispreferred Acts) คือ รูปแบบภาษาที่ไม่มีการคาดหวังไว้ว่าจะได้รับการตอบสนองกลับมา

รูปแบบภาษานิยมนี้ ศึกษาจากรูปแบบการตอบสนองที่ปรากฏออกมาทางคู่วัจนกรรมต่างๆ เช่น คู่วัจนกรรมการทักทาย-การทักทายตอบ (Greeting-Greeting), คู่วัจนกรรมคำถาม-ตอบ (Question-Expected Answer/Non-Answer or Unexpected Answer), คู่วัจนกรรมการขอร้อง-การตอบรับคำร้อง/ปฏิเสธคำขอร้อง (Request- Acceptance/Refusal) ฯลฯ

คู่วัจนกรรมประกอบไปด้วยคำพูดสองส่วน คือ คำพูดในส่วนแรกและคำพูดในส่วนที่สอง ซึ่งถ้อยคำพูดทั้งสองส่วนจะเกิดจากผู้พูดคนละคนกัน และคำพูดทั้งสองส่วนจะต้องมีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ เมื่อ

ผู้พูดคนแรกกล่าวด้วยคำในส่วนแรกแล้ว ผู้พูดอีกคนจะต้องตอบสนองกลับมาด้วยถ้อยคำที่สัมพันธ์กับถ้อยคำในส่วนแรกนั้น ทั้งนี้ ถ้อยคำในส่วนแรกจะเป็นสิ่งที่กำหนดให้ผู้พูดอีกคนหนึ่ง ทราบว่าควรตอบกลับมาเช่นไร อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าคำพูดในส่วนแรกจะเป็นตัวกำหนดคำพูดที่ผู้พูดคนที่สองควรที่จะพูด แต่ผู้พูดคนที่สองก็มีอิสระที่จะเลือกรูปแบบในการตอบสนองต่อคำพูดในส่วนแรก ซึ่งรูปแบบที่ผู้พูดคนที่สองกล่าวออกไปนั้นอาจเป็นไปตามที่ผู้พูดคนแรกคาดหวังไว้ หรืออาจจะไม่เป็นไปตามที่ผู้พูดคนแรกคาดหวังไว้ก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อแดง (ผู้พูดคนแรก) กล่าวเชิญดำ (ผู้พูดคนที่สอง) ไปทานอาหารค่ำที่บ้านของตน แแดงก็จะคาดหวังให้ดำตอบรับต่อคำเชิญนั้น แต่ในความเป็นจริงการตอบสนองของดำอาจเป็นการกล่าวปฏิเสธก็ได้

ตัวอย่างที่ 1

¹บแดง : “ดำ คินนี้คุณไปทานข้าวที่บ้านผมนะ”
 ๐ดำ : “ตกลง แล้วจะให้ซื้ออาหารอะไรมาเพิ่มไหม”

หรือ

บแดง : “ดำ คินนี้คุณไปทานข้าวที่บ้านผมนะ”
 ๐ดำ : “ขอโทษที (.) พอดีผมคิดธุระนะ เอาไว้คราวหน้าแล้วกัน”

จากตัวอย่าง เราจะเห็นว่า การตอบสนองของดำต่อคำเชิญของแดงในส่วนแรก (ตอบรับคำเชิญ) จะเป็นรูปประโยคที่ง่ายและกระชับ ในขณะที่การตอบสนองของดำในส่วนที่สอง (กล่าวปฏิเสธต่อคำเชิญ) นั้น จะเป็นรูปประโยคที่มีความซับซ้อนมากกว่า นั่นคือ มีการกล่าวคำขอโทษ ก่อนที่จะหยุดพูดไปชั่วคราว แล้วจึงให้เหตุผลมาอธิบายต่อการกล่าวปฏิเสธของตน พร้อมทั้งอาจให้คำสัญญาว่าจะไปตามคำเชิญของแดงในโอกาสต่อไป จากตัวอย่าง เราอาจกล่าวได้ว่าการตอบสนองของดำในส่วนแรก (ตอบรับคำเชิญ) จะเป็นรูปแบบภาษานิยม เพราะเป็นสิ่งที่ผู้พูดคนแรกคาดหวังไว้ และเป็นคำตอบที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจมากกว่า ส่วนการตอบสนองของดำในส่วนที่สอง (ตอบปฏิเสธ) จะเป็นรูปแบบภาษาที่ไม่นิยม เพราะเป็นสิ่งที่ผู้พูดคนแรกอาจไม่ได้คาดหวังไว้และเป็นคำพูดที่อาจจะก่อให้เกิดความไม่พอใจได้

¹ สัญลักษณ์ บ หมายถึง คำพูดในผลัดแรกของคู่จวนกรรม สัญลักษณ์ ๐ หมายถึง คำพูดในผลัดที่สองของคู่จวนกรรม สัญลักษณ์ (.) หมายถึง การหยุดพูดชั่วคราว มีความยาวไม่เกิน 1 วินาที

เฮริเทจ (Heritage, 1984 อ้างถึงใน Boyle, 2000: 588) ได้กล่าวเกี่ยวกับรูปแบบที่เป็นที่นิยมและรูปแบบที่ไม่เป็นที่นิยมไว้ดังนี้คือ การใช้คำพูดที่เป็นภาษานิยมจะเป็นลักษณะโดยทั่วไปของการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคม ในขณะที่การใช้คำพูดที่ไม่เป็นภาษานิยมจะเป็นการทำลายการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคม

นอกจากนี้ ดูรันตี (Duranti, 1997: 260-261) ยังได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบที่เป็นภาษานิยมนี้ จะแสดงให้เห็นถึงการที่วัฒนธรรมมีผลต่อการเลือกใช้ภาษาของคนในสังคม ซึ่งการเลือกใช้ภาษานั้น จะมีหลากหลายและมีความหมายที่ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น การพิจารณาถึงรูปแบบภาษานิยมนี้เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ช่วยในการพิจารณาถึงการแสดงบทบาทของมนุษย์ในสังคมที่ถ่ายทอดออกมาทางภาษา

การศึกษาเรื่องรูปแบบภาษานิยมนี้ได้รับความสนใจและมีการศึกษากันอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ หากแต่ยังไม่เคยมีผู้ใดศึกษาเรื่องนี้ในบทสนทนาภาษาไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาในเรื่องนี้อีกทั้งต้องการศึกษาว่ารูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในบทสนทนาภาษาไทยนี้ เป็นไปตามรูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในบทสนทนาภาษาอังกฤษที่ Sacks (1974), Psathas (1995) และ Levinson (1986) ได้เสนอไว้หรือไม่

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมของคู่วิจารณ์ในบทสนทนาภาษาไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาว่ารูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมของคู่วิจารณ์ในบทสนทนาภาษาไทยนี้ เป็นไปตามแนวคิดทางด้านระบบภาษานิยมที่มีผู้เสนอไว้ในภาษาอังกฤษหรือไม่ อย่างไร
- 2.3 เพื่อศึกษาว่าค่านิยมและวัฒนธรรมในสังคมไทยส่งผลต่อการใช้รูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในบทสนทนาภาษาไทยอย่างไร

3. วิธีการศึกษา

3.1 การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้บันทึกบทสนทนาที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งการเก็บข้อมูลนี้ไม่จำกัดจำนวนผู้ร่วมสนทนา และไม่ควบคุมปัจจัยทางด้านสังคม เช่น เพศ อายุ การศึกษา ฯลฯ เนื่องจากเป็นการบันทึกบทสนทนาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันในสังคมไทย โดยผู้ร่วมสนทนาต้องเป็นผู้พูดภาษาไทยในชีวิตประจำวัน จากนั้น ผู้วิจัยจึงได้ถ่ายทอดเสียงออกมาเป็นอักษรไทย และเก็บรายละเอียดต่างๆ เช่น การลากเสียง การหยุด ทำนองเสียงหรือการพูดซ้อน เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาข้อมูล

3.2 การจัดระเบียบข้อมูล

จากบทสนทนาทั้งหมด 20 บทสนทนา ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของคู่วิจารณ์ได้ทั้งสิ้น 864 คู่วิจารณ์ โดยในการศึกษาครั้งนี้พิจารณาเฉพาะคู่วิจารณ์ 9 ประเภทเท่านั้น คือ คู่วิจารณ์การทักทาย (Greeting-Greeting), คู่วิจารณ์การเสนอ (Offer- Acceptance/ Refusal), คู่วิจารณ์การขอร้อง (Request-Acceptance/Refusal), คู่วิจารณ์การถาม-ตอบ (Question-Expected Answer/ Non-Answer or Unexpected Answer), คู่วิจารณ์การประเมิน (Assessment-Agreement/Disagreement), คู่วิจารณ์การกล่าวชม (Compliment-Admission/Denial), คู่วิจารณ์การตำหนิ (Blame- Denial/Admission), คู่วิจารณ์การเชิญชวน (Invitation-Acceptance/Refusal) และคู่วิจารณ์การกล่าวลา (Goodbye-Goodbye) ส่วนคู่วิจารณ์ที่นอกเหนือไปจากคู่วิจารณ์ทั้ง 9 ประเภทนี้จะไม่นำมาพิจารณา

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) วิเคราะห์รูปแบบการใช้ถ้อยคำในผลัดที่สอง โดยผู้วิจัยพิจารณาจากบริบทการสนทนาและคำพูดกระตุ้นนำของผู้ร่วมสนทนา ที่บอกให้ผู้ร่วมสนทนาคนอื่นรู้ว่าผู้พูดกำลังจะกล่าวถึงเรื่องใดต่อไป มาช่วยในการจัดประเภทของถ้อยคำจากรายการ จากนั้น จึงแจกแจงความถี่ของการปรากฏใช้รูปแบบต่างๆ ที่พบในผลัดที่สองของถ้อยคำจากรายการและนำเสนอในรูปแบบร้อยละ
- 2) วิเคราะห์รูปแบบภาษาที่ปรากฏในผลัดที่สองของถ้อยคำจากรายการสนทนาว่าเป็นภาษานิยมหรือไม่ โดยพิจารณาว่ารูปแบบภาษาใดเป็นรูปแบบที่ผู้พูดคนแรกสามารถยอมรับได้และไม่ใช่รูปแบบที่ทำให้การสนทนาหยุดชะงัก ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักการร่วมมือในการสนทนา (Co-operative Principles) ที่กริซ (Grice, 1975 อ้างถึงใน Levinson, 1986) ได้เสนอไว้มาช่วยในการพิจารณา และผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อใช้ในการแบ่งประเภทจากความรู้สึกร่วมของผู้วิจัยแต่ผู้เดียวโดยนำแนวทางนี้มาประกอบกับแนวคิดทางด้านระบบภาษานิยมที่ Sacks (1974), Psathas (1995) และ Levinson (1986) ได้เสนอไว้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้นำปฏิริยาของผู้ร่วมสนทนาประกอบในการพิจารณา โดยพบว่า

- กรณีที่การตอบสนองของผู้พูดคนที่สองเป็นรูปแบบภาษานิยม (Preferred Acts) ปฏิริยาที่ผู้พูดคนแรกจะแสดงออกมา คือ จะดำเนินการสนทนาต่อเนื่องไป โดยจะไม่กล่าวซ้ำในเรื่องเดิม หรืออาจมีการกล่าวถ้อยคำสนับสนุนต่อคำพูดของผู้พูดคนที่สอง

ตัวอย่างที่ 2

บ ไบว์ : “พี่นิ หวัดดีค่ะ”
ธ นิ : “หวัดดีค่ะ”

ตัวอย่างที่ 3

บ พี่ตุ้ย : “มันอาจจะมาจากคำคำเดียวกัน (.) อาจจะเป็นพื้นเพจากคนยโส เชื่อง”
ธ ปลา : “ใช่ ใช่ เพราะว่าเชื่องในคิดกับยโส”
พี่หนู : “โอหัง”
พี่ตุ้ย : “นั่น นั่น เห็นไหม เห็นไหม”

- กรณีที่การตอบสนองของผู้พูดคนที่สองเป็นรูปแบบภาษาที่ไม่นิยม (Dispreferred Acts) ปฏิริยาที่ผู้พูดคนแรกจะแสดงออกมา คือ การกล่าวซ้ำหรือกล่าวซ้ำในถ้อยคำเดิม หรืออาจยุติการสนทนาไปชั่วคราว ก่อนที่จะเปลี่ยนไปสนทนาเรื่องอื่น หรืออาจมีการกล่าวคำพูดแย้งกับถ้อยคำที่ผู้พูดคนที่สองกล่าวกลับมา นอกจากนี้ ปฏิริยาของผู้พูดคนที่สอง เราจะพบว่าในบางครั้งผู้พูดคนที่สองจะนิ่งเงียบไปชั่วคราว ก่อนที่จะกล่าวอธิบายเหตุผล เพื่อโน้มน้าวให้ผู้พูดคนแรกยอมรับในคำพูดของตน

ตัวอย่างที่ 4

- บ ยัย : “ไปเล่นไหน? สะพานไหน?”
อ แม่ : “สะพานริมขวามั้งยัย”
ยัย : “สะพานขวาริมหนุหรือริมแม่”
แม่ : “ไม่รู้ แม่ไม่รู้”

ตัวอย่างที่ 5

- บ นิ : “แล้วโบว์ได้อะไรไปมั้ง”
อ รัช : “ไอ้โบว์ได้ข้าวข้าไปมั้ง #####²”
นิ : “ข้าวข้าอีกแล้ว”
พร : “มันนะกินแต่ข้าวข้า”

- 3) วิเคราะห์ว่ารูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในบทสนทนาภาษาไทย เป็นไปตามแนวคิดของ Sacks, Psathas และ Levinson หรือไม่ โดยหลังจากที่ได้รูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมที่ปรากฏในผลัดที่สองของคู่สนทนาประเภทต่างๆ ในบทสนทนาภาษาไทยแล้ว ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พบในบทสนทนาภาษาไทย มาพิจารณาความเป็นไปตามแนวคิดของ Sacks, Psathas และ Levinson ที่ได้เสนอไว้ในการศึกษา รูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในบทสนทนาภาษาอังกฤษหรือไม่ โดยพิจารณาว่ามีความเหมือนและความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

4. สรุปผลการศึกษา

4.1 ประเภทของคู่สนทนาในบทสนทนาภาษาไทย

จากข้อมูลคู่สนทนาทั้งหมด 864 คู่ สามารถแบ่งจำนวนการปรากฏใช้ได้ดังนี้

ประเภทของคู่สนทนา	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ
1. การทักทาย	15	1.74
2. การขอร้อง	54	6.25
3. การเสนอ	46	5.32
4. การถาม-ตอบ	456	52.78
5. การประเมิน	196	22.68
6. การชม	13	1.51
7. การคำหึง	26	3.01
8. การเชิญชวน	48	5.56
9. การกล่าวลา	10	1.15
รวม	864	100

² สัญลักษณ์ ##### หมายถึงคำพูดที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำอักษรได้ เนื่องจากเป็นถ้อยคำพูดที่ไม่ชัดเจน

4.2 รูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาไม่นิยมในบทสนทนาภาษาไทย จากการศึกษารูปแบบการตอบสนองในคู่วิจารณ์ประเภทต่างๆ ผลการศึกษาพบว่า

- 1) **คู่วิจารณ์การทักทาย** จากคู่วิจารณ์การทักทายจำนวน 15 คู่ เราพบว่าความถี่ในการปรากฏใช้รูปแบบภาษานิยมของคู่วิจารณ์การทักทาย สามารถแบ่งได้ 5 รูปแบบ ส่วนรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในการตอบสนองต่อคู่วิจารณ์การทักทายในบทสนทนาภาษาไทย ไม่ปรากฏในการศึกษาครั้งนี้ ดังตารางต่อไปนี้

คู่วิจารณ์การกล่าวทักทาย		
รูปแบบภาษานิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ
1. ภาษาทักทาย	6	40.00
2. ตอบรับคำทักทาย	3	20.00
3. ขานรับคำทักทาย	3	20.00
4. กล่าวคำทักทายกลับ	2	13.33
5. ถามเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคู่กล่าวคำทักทายกลับ	1	6.67
รวม	15	100

- 2) **คู่วิจารณ์การขอร้อง** จากคู่วิจารณ์การขอร้องจำนวน 54 คู่ เราพบว่าความถี่ในการปรากฏใช้รูปแบบภาษานิยมของคู่วิจารณ์การขอร้องสามารถแบ่งได้ 5 รูปแบบ ส่วนรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในการตอบสนองต่อคู่วิจารณ์การขอร้องในบทสนทนาภาษาไทยพบ 5 รูปแบบ ดังตารางต่อไปนี้

คู่วิจารณ์การขอร้อง					
รูปแบบภาษานิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ
1. ปฏิบัติตามคำขอร้อง	12	42.86	1. กล่าวให้เหตุผลเพื่อปฏิเสธ โดยอ้อม	9	34.62
2. รับคำขอร้อง	11	39.28	2. เงียบ	8	30.77
3. เสนอตัวเองเพื่อทำตามคำขอร้อง	3	10.72	3. สนทนาเรื่องอื่น	4	15.39
4. หัวเราะ	1	3.57	4. ปฏิบัติสิ่งที่ตรงข้ามกับคำขอร้อง	3	11.53
5. ถามคำถามที่เกี่ยวข้องกับคำขอร้อง	1	3.57	5. บ่นไม่เห็นด้วย	2	7.69
รวม	28	100	รวม	26	100

- 3) **คู่มือกรรมการเสนอ** จากคู่มือกรรมการเสนอจำนวน 46 คู่มือ เราพบว่าความถี่ในการปรากฏใช้รูปแบบภาษานิยมของคู่มือกรรมการเสนอ สามารถแบ่งได้ 7 รูปแบบ ส่วนรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในการตอบสนองต่อคู่มือกรรมการเสนอในบทสนทนาภาษาไทย พบ 5 รูปแบบ ดังตารางต่อไปนี้

คู่มือกรรมการเสนอ					
รูปแบบภาษานิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ
1. ปฏิเสธ	17	42.50	1. เขียน	2	33.32
2. กล่าวขอรับ	9	22.50	2. สนทนาเรื่องอื่น	1	16.67
3. ภาษาท่าทาง (ขอรับ)	7	17.50	3. กล่าวไม่เห็นด้วยกับคำเสนอ	1	16.67
4. ดามกลับ	4	10.00	4. ขอรับคำเสนอแบบประชด	1	16.67
5. เคียนให้ระวังตัว	1	2.50	5. กล่าวปฏิเสธแทนบุคคลที่ถูกระบุชื่อ	1	16.67
6. กล่าว "ขอบคุณ"	1	2.50	รวม	6	100
7. กล่าวคำว่า "หรือ" + กระทำบางสิ่งเพื่อช่วยเหลือผู้เสนอ	1	2.50			
รวม	40	100			

- 4) **คู่มือกรรมการถาม** จากคู่มือกรรมการถามจำนวน 456 คู่มือ เราพบว่าความถี่ในการปรากฏใช้รูปแบบภาษานิยมของคู่มือกรรมการถาม สามารถแบ่งได้ 8 รูปแบบ ส่วนรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในการตอบสนองต่อคู่มือกรรมการถามในบทสนทนาภาษาไทย พบ 10 รูปแบบ ดังตารางต่อไปนี้

คู่มือกรรมการถาม					
รูปแบบภาษานิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ
1. ตอบตรงคำถาม	219	67.18	1. ตอบคำถาม ตอบกำกวม (20) ตอบไม่เสร็จสมบูรณ์ (11) ตอบคิดคลง (5) ตอบผิด (2) ตอบด้วยคำพูดที่ผู้ถามไม่คุ้นเคย (1)	39	20
2. ให้เหตุผล	74	22.70	2. ดามกลับ	29	22.31
3. ผู้อื่นที่อยู่ในเหตุการณ์ ตอบแทนผู้ที่ถูกถาม	16	4.91	3. เขียน	20	15.39
4. เกริ่นนำให้เหตุผล	7	2.14	4. สนทนาเรื่องอื่น	17	13.08
5. ภาษาท่าทาง	7	2.14	5. กล่าว "ไม่รู้/ไม่ทราบ"	9	6.92
6. บ่นเรื่องความทุกข์ ใจของตนเอง	1	0.31	6. กล่าวในเชิงไม่แน่ใจในคำตอบ	8	6.15
7. ไม่ตอบแต่กล่าวชม	1	0.31	7. ผู้ที่ไม่รู้คำตอบตอบแทนผู้ที่ถูกถาม	4	3.08
8. ทวนคำถามก่อน ตอบคำถามนั้น	1	0.31	8. แก้ไขคำพูดที่ผิดในคำถาม	2	1.53
รวม	326	100	9. กล่าวคำที่แสดงให้รู้ว่ากำลังคิดคำตอบ	1	0.77
			10. หัวเราะ	1	0.77
			รวม	130	100

- 5) **คู่มือจรรยาบรรณการประเมิน** จากคู่มือจรรยาบรรณการประเมินจำนวน 196 คู่ เราพบว่าความถี่ในการปรากฏใช้รูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมของคู่มือจรรยาบรรณการประเมิน สามารถแบ่งได้ 7 รูปแบบ ดังตารางต่อไปนี้

คู่มือจรรยาบรรณการประเมิน					
รูปแบบภาษานิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ
1. กล่าวเห็นด้วย	74	49.33	1. กล่าวไม่เห็นด้วย (4) กล่าวไม่เห็นด้วย+เหตุผล (12) กล่าวไม่เห็นด้วยโดยอ้อม (11)	27	58.70
2. ทวนคำประเมิน (30) ทวนคำประเมิน + กล่าวเสริมในเชิงด้วย (6)	36	24.00	2. ฉานกลับ	6	13.04
3. กล่าวขอความใน เชิงเห็นด้วย	24	16.00	3. สบทนาเรื่องอื่น	5	10.87
4. กล่าวไม่เห็นด้วยโดย ไม่เหตุผลที่เป็นหลัก ความจริง	6	4.00	4. ทวนคำ ทวนคำ+กล่าวไม่เห็นด้วย (3) ทวนคำ+ถามซ้ำกลับ (1)	4	8.70
5. หัวเราะ	6	4.00	5. เกริ่นนำ เกริ่นนำ+เฝียบ+กล่าวไม่เห็น ด้วย (1) เกริ่นนำ+ กล่าวไม่เห็นด้วย+ เหตุผล (1)	2	4.35
6. ภาษาท่าทาง (เห็นด้วย)	2	1.33	6. เงียบ	1	2.17
7. เกริ่นนำ+ทวนคำ+ ขอความในเชิงเห็นด้วย	2	1.33	7. กล่าว "จำไม่ได้"	1	2.17
รวม	150	100	รวม	46	100

- 6) **คู่มือจรรยาบรรณการกล่าวชม** จากคู่มือจรรยาบรรณการกล่าวชมจำนวน 13 คู่ เราพบว่าความถี่ในการปรากฏใช้รูปแบบภาษานิยม สามารถแบ่งได้ 6 รูปแบบ และรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมของคู่มือจรรยาบรรณการกล่าวชม พบ 1 รูปแบบ ดังตารางต่อไปนี้

คู่มือจรรยาบรรณการกล่าวชม					
รูปแบบภาษานิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ
1. ภาษาท่าทาง	3	25.00	1. กล่าวคิดดีกว่าจะกระทำ สิ่งที่เลวร้ายกว่าคำชมที่ ได้รับมา	1	100
2. กล่าวปฏิเสธ/ถ่อมตัว	3	25.00	รวม	1	100
3. หัวเราะ	3	25.00			
4. ห้ามไม่ให้ชม+หัวเราะ	1	8.33			
5. ยอมรับคำชม	1	8.33			
6. ทวนซ้ำคำชม+กล่าวถ่อมตัว	1	8.33			
รวม	12	100			

- 7) **คู่มือกิจกรรมการดำเนิน** จากคู่มือกิจกรรมการดำเนินจำนวน 26 คู่มือ เราพบว่าความถี่ในการปรากฏใช้รูปแบบภาษานิยม สามารถแบ่งได้ 4 รูปแบบ และรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมของคู่มือกิจกรรมการดำเนินพบ 3 รูปแบบ ดังตารางต่อไปนี้

คู่มือกิจกรรมการดำเนิน					
รูปแบบภาษานิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ
1. กล่าวอธิบาย	8	44.44	1. คำหลัก	4	50.00
2. เปรียบ	6	33.33	2. หัวเราะ	3	37.50
3. สนทนาเรื่องอื่น	3	16.67	3. กล่าวหา “ไม่เป็นไร”	1	12.50
4. ขอมริบผิด	1	5.56	รวม	8	100
รวม	18	100			

- 8) **คู่มือกิจกรรมการเชิญชวน** จากคู่มือกิจกรรมการเชิญชวนจำนวน 48 คู่มือ เราพบว่าความถี่ในการปรากฏใช้รูปแบบภาษานิยม สามารถแบ่งได้ 7 รูปแบบ และรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมของคู่มือกิจกรรมการเชิญชวนพบ 4 รูปแบบ ดังตารางต่อไปนี้

คู่มือกิจกรรมการเชิญชวน					
รูปแบบภาษานิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ
1. กระทำตามคำเชิญ	13	33.33	1. เปรียบ	5	55.56
2. ขอมริบคำเชิญ	8	20.52	2. เกริ่นนำ+ปฏิเสธ	2	22.22
3. กล่าวปฏิเสธ	8	20.52	3. สนทนาเรื่องอื่น	1	11.11
4. อามถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคำเชิญ	6	15.38	4. ผู้ร่วมสนทนาคนอื่นตอบรับแทน	1	11.11
5. เชิญผู้ร่วมสนทนาคนอื่นต่อ	2	5.13	รวม	9	100
6. เกริ่นนำ+ถามเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคำเชิญ	1	2.56			
7. กล่าวชมผู้เชิญ	1	2.56			
รวม	39	100			

- 9) **คู่มือจรรยาบรรณการกล่าวหา** จากคู่มือจรรยาบรรณการกล่าวหาจำนวน 10 คู่มือ เราพบว่าความถี่ในการปรากฏใช้รูปแบบภาษานิยม สามารถแบ่งได้ 4 รูปแบบ และรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมของคู่มือจรรยาบรรณการกล่าวหาพบเพียง 1 รูปแบบ ดังตารางต่อไปนี้

คู่มือจรรยาบรรณการกล่าวหา					
รูปแบบภาษานิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ
1. ตอบรับคำกล่าวหา	4	44.44	1. เจ็บ	1	100
2. ภาษาท่าทาง	3	33.33	รวม	1	100
3. อวยพร	1	11.11			
4. สำนึกผิด	1	11.11			
รวม	9	100			

จากข้อมูลรูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในบทสนทนาภาษาไทย เมื่อเรานำมาเปรียบเทียบกับรูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในบทสนทนาภาษาอังกฤษที่ Sacks (1974), Psathas (1995) และ Levinson (1986) ได้เสนอไว้ เราสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

คู่มือจรรยาบรรณ	รูปแบบ	บทสนทนาภาษาไทย	บทสนทนาภาษาอังกฤษ
ทักทาย	รูปแบบภาษานิยม	ทักทายกลับ(ภาษาท่าทาง)	ทักทายกลับ
	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	ไม่ปรากฏ	ไม่ทักทายกลับ
ขอเรื่อง	รูปแบบภาษานิยม	ปฏิบัติตามคำขอเรื่อง	ยอมรับ
	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	กล่าวให้เหตุผลเพื่อปฏิเสธแบบอ้อม	ปฏิเสธ
การเสนอ	รูปแบบภาษานิยม	ปฏิเสธ	ยอมรับ
	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	เจ็บ	ปฏิเสธ
ถาม-ตอบ	รูปแบบภาษานิยม	ตอบตรงคำถาม	ตอบตรงตามที่ผู้ถามคาดหวัง
	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	ตอบคำถาม/ตอบผิด	ตอบไม่ตรงตามที่ผู้ถามคาดหวัง
ประเมิน	รูปแบบภาษานิยม	เห็นด้วย	เห็นด้วย
	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
กล่าวชม	รูปแบบภาษานิยม	ภาษาท่าทาง/ปฏิเสธ	ยอมรับ
	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	กล่าวตัดสินว่าจะทำอะไรเร็วกว่าหรือช้ากว่าคำชม	ปฏิเสธ
คำทนิ	รูปแบบภาษานิยม	กล่าวขอโทษ	ปฏิเสธ
	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	คำทนิกลับ	ยอมรับ
เชิญชวน	รูปแบบภาษานิยม	กระทำตามคำเชิญ	ยอมรับ
	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	เจ็บ	ปฏิเสธ
กล่าวหา	รูปแบบภาษานิยม	ตอบรับคำกล่าวหา	ตอบรับคำกล่าวหา
	รูปแบบภาษาที่ไม่นิยม	เจ็บ	ไม่ตอบรับคำกล่าวหา

5. อภิปรายผล

จากข้อมูลทั้งหมดเราพบว่า รูปแบบของการตอบสนองต่อคู่
วิจารณ์แต่ละประเภทจะมีหลากหลายรูปแบบ อีกทั้งกลวิธีที่ผู้พูดใช้
ในการตอบสนองก็มีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งการยอมรับต่อการ
ตอบสนองของคำพูดในผลัดที่สองของคู่วิจารณ์แต่ละประเภทก็จะ
แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน
เป็นที่น่าสนใจว่า การตอบสนองของคู่วิจารณ์การกล่าวทักทายและ
คู่วิจารณ์การกล่าวลาในแต่ละภาษาจะเหมือนกัน อาจเนื่องมาจากคำ
ทักทายและคำลามีลักษณะที่เป็นสากลและเป็นคำพูดที่ใช้เพื่อเริ่มต้น
และสานสัมพันธ์ระหว่างกัน อย่างไรก็ตาม ในแต่ละวัฒนธรรมอาจมี
การใช้ภาษาท่าทางเพื่อประกอบหรือแสดงในคู่วิจารณ์ทั้งสองประเภทนี้
ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรม เช่นเดียวกับวัฒนธรรม
ไทยที่ใช้การพนมมือไว้เพื่อแสดงออกถึงการทักทายและการลา ส่วน
คู่วิจารณ์การกล่าวชมและการเสนอมีความแตกต่างไปจากแนวคิดของ
Sacks, Psathas และ Levinson ในแง่ที่คนไทยนิยมกล่าวปฏิเสธมาก
กว่าที่จะกล่าวยอมรับ ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากวัฒนธรรม และค่านิยมใน
เรื่องการอ่อนน้อมถ่อมตนและความเกรงใจ เพราะคนไทยรู้สึกว่าการ
ยอมรับต่อคำชมนั้น เป็นเสมือนคนหลงตัวเองและการยอมรับต่อข้อ
เสนอพันที่จะดูเหมือนเป็นคนที่เห็นแก่ได้ ดังนั้น คนไทยจึงนิยมเลี่ยง
กล่าวยอมรับต่อคำชมและคำเสนอ ทั้งนี้ คนไทยส่วนใหญ่จะใช้ภาษา
ท่าทาง เช่น การยิ้ม เป็นการแสดงออกถึงการยอมรับต่อคำชมแทน ใน
ขณะที่การตอบสนองของคู่วิจารณ์การขอร้อง, การถาม, การประณิน,
การตำหนิ และ คำเชิญ จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับแนวคิดของ Sacks,
Psathas และ Levinson หากแต่กลวิธีในการตอบสนองอาจแตกต่างกันไป
เนื่องจากคนไทยมีอุปนิสัยในเรื่องความเกรงใจต่อผู้อื่นและการเคารพผู้
อาวุโส จึงทำให้คนไทยนิยมใช้วิธีการตอบสนองกลับไปด้วยกลวิธีที่
นุ่มนวลเพื่อไม่ให้ผู้ร่วมสนทนาเกิดความรู้สึกเสียหน้า ดังนั้น จึงกล่าว
ได้ว่ารูปแบบภาษานิยมและรูปแบบภาษาที่ไม่นิยมในแต่ละภาษาและ
แต่ละสังคมจึงไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ เพราะค่านิยมและวัฒนธรรมที่แตก
ต่างกันจะส่งผลต่อการยอมรับรูปแบบการตอบสนองที่แตกต่างกัน อีกทั้ง
กลวิธีที่คนในสังคมเลือกใช้ภาษาในการตอบสนองก็จะแตกต่างกัน
เช่นกัน

บรรณานุกรม

- สมจินต์ เชื้อวชาญ. 2540. “การใช้คำทักทายในภาษาไทยกรุงเทพฯปัจจุบัน.” ในอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (บรรณาธิการ). **ศาสตร์แห่งภาษา**. ฉบับที่ 9. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพัตรา สุภาพ. 2536. **สังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- Boyle, Ronald. 2000. “Whatever happened to preference organization?” **Journal of Pragmatics**. 32: 583-604.
- Duranti, Alessandro. 1997. **Linguistics Anthropology**. Cambridge University Press.
- Levinson, Stephen C. 1986. **Pragmatics**. Cambridge University Press.
- Psathas, George. 1995. **Conversation Analysis: The Study of Talk-in-Interaction**. California: Sage Publication, Inc.
- Sack, Harvey. 2001. “Lecture 1: rules of conversational sequence.” In Wetherell, Margaret, Stephanie Taylor and Simeon J. Yates. Eds., **Discourse Theory and Practice: A Reader**, pp. 111-118, London: Sage Publication, Inc.
- Sack, Harvey, Emanuel A. Schegloff and Gail Jefferson. 1974. “A simplest systematic for the organization of turn-taking for conversation.” **Language**. 50: 696-735.
- Schegloff, Emanuel A. and Harvey Sack. 1997. “Opening up closing.” In Tuen A. van Dijk, Ed., **Discourse as Social Interaction**, pp. 223-264, London: Sage Publication, Inc.
- Yule, George. 1996. **Pragmatics**. Hong Kong: Oxford University Press.